

Medzidruhový hniezdny parazitizmus medzi chochlačkou sivou (*Aythya ferina*) a potápkou chochlatou (*Podiceps cristatus*)

Interspecific nest parasitism between the Common Pochard (Aythya ferina) and Great-crested Grebe (Podiceps cristatus)

Pavol PROKOP^{1,2} & Alfréd TRNKA¹

¹Katedra biológie, Pedagogická fakulta TU, Priemyselná 4, 918 43 Trnava, Slovensko; atrnka@truni.sk

²Ústav zoológie SAV, Dúbravská cesta 9, 845 06 Bratislava, Slovensko; pavol.prokop@savba.sk

Hniezdny parazitizmus alebo kladenie vajec do cudzích hniezd je pomerne častou reprodukčnou stratégiou vtákov. Asi 1 % všetkých vtáčích druhov sa vyznačuje obligatónym hniezdnym parazitizmom, tzn. výlučným kladením vajec do hniezd iných druhov vtákov (Rothstein 1990). Typickými hniezdnymi parazitmi sú kukučkovité (Cuculidae), u ktorých je obligátne parazitických až 40 % zo 139 známych druhov. Aj napriek tomu, že obligatónny medzidruhový hniezdny parazitizmus je z výskumného hľadiska pomerne známym fenoménom, fakultatívny hniezdny parazitizmus, pri ktorom vtáky zanášajú svoje vajcia do hniezd iných druhov len príležitostne, je oveľa menej populárnym. Pritom však ide pravdepodobne o stratégiu, ktorá predchádza obligatónnemu hniezdnemu parazitizmu a je z evolučného hľadiska veľmi zaujímavá.

Fakultatívny hniezdny parazitizmus sa môže týkať zanášania vajec v rámci vlastného druhu alebo rôznych druhov. Prvá stratégia je v porovnaní s druhou častejšia a bola zistená minimálne u 234 druhov vtákov (Yom-Tov 2001). Rohwer & Freeman (1989) a Yom-Tov (2001) uvádzajú, že fakultatívny vnútrodruhový hniezdny parazitizmus sa týka predovšetkým nidifügnych druhov vtákov. Prevalenciu parazitizmu v tejto skupine vtákov si vysvetľujú tým, že nidifügne druhy investujú do starostlivosti o potomstvo oveľa menej energie ako nidikolné druhy. Ďalším faktorom je nedostatok hniezdných možností, ktoré môžu tiež vyústiť do zanášania vajec do hniezd iných druhov (Rohwer & Freeman 1989). Extrémnym prípadom je

juhoamerická kačica *Heteronetta atricapilla*, ktorej čerstvo vyliahnuté mláďa ešte v deň liahnutia opúšťa hniezdo iného druhu hostiteľa a nevyžaduje žiadne ďalšie investície zo strany hostiteľa (Weller 1968). Neznamená to však, že hniezdny parazitizmus neprináša nekľmivým druhom žiadne nevýhody. Rohwer (1985) a Gunnarsson et al. (2006) napríklad zistili, že extrémne veľké krdle kačíc, tzn. dôsledky zväčšených znášok, sú napádané predátormi častejšie ako malé krdle. Amat (1991) uvádza, že v parazitizovaných hniezdach kačíc divých (*Anas platyrhynchos*) inými druhmi vodných vtákov bol nižší počet vyliahnutých kačíc v porovnaní s intaktnými hniezdami.

V kategórii fakultatívneho hniezdného parazitizmu je zanášanie vajec do hniezd iných druhov vtákov známe najmenej. Pokiaľ vieme, neexistuje žiadna súhrnná práca s doposiaľ známymi prípadmi medzidruhového fakultatívneho parazitizmu. Keďže hniezdny parazitizmus je všeobecne často rozšírený u husotvarých (Anseriformes) (až 46 %, Geffen & Yom-Tov 2001), dá sa očakávať, že ich prítomnosť v prirodzených habitatoch môže vyústiť aj do medzidruhového hniezdného parazitizmu.

Dňa 3. 7. 2008 sme na rybníkoch pri Trnave našli 3 hniezda potápok chochlatých (*Podiceps cristatus*) s násadami. V jednom z hniezd boli dve vajcia potápku a jedno vajce chochlačky sivej (*Aythya ferina*, obr. 1), ktoré sme determinovali okamžite podľa rozmerov, tvaru a sfarbenia. Okrem tohto druhu na rybníku hniezdili len kačice divé (*Anas platyrhynchos*). Žiaľ, pri ďalšej kontrole hniezda dňa 5. 7. 2008 sme našli

Obr. 1. Násada potápký chochlatej (*Podiceps cristatus*) s vajcom chochlačky sivej (*Aythya ferina*), 3. 7. 2008, Trnava (Foto: A. Trnka).

Fig. 1. Nest of Great-crested Grebe with egg of Common Pochard, July 3, 2008, Trnava (Photo by A. Trnka).

už hniezdo potápkov prázdne, takže ďalší osud vajca chochlačky sivej nepoznáme.

Prípady vnútrodruhového (Yom-Tov 2001) aj medzidruhového parazitizmu (Amat 1991) u chochlačky sivej sú dobre známe. Amat (1991) napríklad uvádza, že takmer 5% hniezd kačíc divých v Španielsku bolo súčasne parazitizovaných hrdzavkou potápavou (*Netta rufina*) a chochlačkou sivou. Podobne známy je aj fakultatívny hniezdny parazitizmus medzi zástupcami radu potápkotvarých (Podicipediformes). Z nám dostupných publikovaných zdrojov však nepoznáme prípad parazitizmu chochlačky sivej v hniezde potápký chochlatej, ako to bolo pozorované v našom prípade. Keďže ide o ekologicky výrazne odlišné druhy, z hľadiska evolúcie hniezdného parazitizmu by bolo

zaujímavé sledovať ďalšie osudy a úspešnosť takejto násady. Žiaľ, v našom prípade, ale aj v prípade iných podobných pozorovaní zväčša takéto záznamy chýbajú, a preto si zasluhujú väčšiu pozornosť.

Pod'akovanie

Tento príspevok bol podporený grantovou agentúrou VEGA 1/3257/06.

Literatúra

- AMAT J. A. 1991: Effects of Red-crested Pochard nest parasitism on Mallards. — *Wilson Bull.* **103**: 501–503.
- GEFFEN E. & YOM-TOV Y. 2001: Factors affecting the rates of intraspecific nest parasitism among Anseriformes and Galliformes. — *Anim. Behav.* **62**: 1027–1038.
- GUNNARSSON G., ELMBERG J., SJOBERG K., POYSA H. & NUMMI P. 2006: Experimental evidence for density-dependent survival in mallard (*Anas platyrhynchos*) ducklings. — *Oecologia* **149**: 203–213.
- ROHWER F. C. 1985: The adaptive significance of clutch size in prairie ducks. — *Auk* **102**: 354–361.
- ROHWER F. C. & FREEMAN S. 1989: The distribution of intraspecific nest parasitism in birds. — *Canad. J. Zool.* **67**: 239–253.
- ROTHSTEIN S. I. 1990: A model system for coevolution: avian brood parasitism. — *Annu. Rev. Ecol. Syst.* **21**: 481–508.
- YOM-TOV Y. 2001: An updated list and some comments on the occurrence of intraspecific nest parasitism in birds. — *Ibis* **143**: 133–143.
- WELLER M. W. 1968: The breeding biology of the parasitic black-headed duck. — *Living Bird* **7**: 169–208.

Došlo: 20. 8. 2008

Prijaté: 14. 10. 2008